

їнських високопосадовців демонструвати прогрес, українська освіта і наука перебувають сьогодні у стані занепаду.

Утім, картина істотно зміниться, якщо запровадити відносний критерій і проаналізувати кількість наукових публікацій за аналізований період із розрахунку на один мільйон населення країни. Цей критерій свідчить не лише про рівень науки та освіти певної країни, а й опосередковано про їхній вплив на рівень розвитку суспільства. Україна відстає від більшості сусідів, посівши сьоме місце серед країн – колишніх республік СРСР і має набагато слабшу віддачу порівняно з провідними країнами світу (Естонія – 4268 публікацій, Литва – 2509, Латвія – 1074, Україна – 668, Швейцарія – 15352, Великобританія – 10187, Ізраїль – 8995, Німеччина – 6209, США – 5800) [5, с. 184].

Функціонування вищої освіти України в Болонських перетвореннях має бути спрямоване на її розвиток і набуття нових якісних ознак, а не на втрату кращих традицій, зниження національних стандартів якості. Орієнтація на Болонський процес не повинна призводити до надмірної перебудови вітчизняної системи освіти. При цьому ключова позиція реформування спрямована на те, що Болонські вимоги – це не уніфікація вищої освіти в Європі, а широкий доступ до багатоманітності освітніх і культурних надбань різних країн.

Висновки. Втілення в життя ключових позицій та положень Болонського процесу не повинно залишатися чинним лише на папері. Пошук реальних шляхів залучення викладачів ВНЗ, науковців до

активних дій багато в чому здатна здійснювати саме держава. Найперше її завдання полягає в з'ясуванні потреб та інтересів студентської молоді, висуненні науково обґрунтованих пропозицій для вищих навчальних закладів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти : зб. наук. праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції. – Рубіжне, 2011. – 326 с.
2. Інтеграція вищої освіти України у Європейську систему : зб. наук. праць за матеріалами науково-методологічної конференції. – Дніпропетровськ, 2011. – 108 с.
3. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України : навч. посіб. / М. В. Кордон. – Вид. 2-ге. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – С. 46.
4. Полухтович Т. Інтеграція вищої освіти України в умовах глобалізації / Т. Полухтович // Вісник СевНТУ – 2012. – № 127. – С. 184.
5. Стріха М. Українська наука / М. Стріха // Дзеркало тижня. – 2012. – № 8 (56). – С. 16.
6. Черниш Н. Соціологія / Н. Черниш. – Вид. 5-те. – К. : Знання, 2009. – 351с.

Дата надходження до редакції: 09.07.2014 р.

УДК 37.013.42

Ірина СИЗОНЕНКО,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри соціальної педагогіки
Бердянського державного педагогічного університету

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗНАНЬ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ПРАВОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті визначено завдання та зміст соціально-педагогічної роботи щодо формування правових знань дітей підліткового віку. Розглянуто та проаналізовано форми і методи організації правової соціалізації підлітків. Представлено практичні заходи із правової тематики.

Ключові слова: правова соціалізація, соціально-правові знання, ігрові технології, правові документи, соціально-педагогічна робота, правова особистість.

В статье обозначены задачи и содержание социально-педагогической работы относительно

формирования правовых знаний у детей подросткового возраста. Рассмотрены и проанализированы формы и методы организации правовой социализации подростков. Представлены практические мероприятия по правовой тематике.

Ключевые слова: правовая социализация, социально-правовые знания, игровые технологии, правовые документы, социально-педагогическая работа, правовая личность.

In the article tasks and maintenance of socially-pedagogical work mark on forming of legal knowledge teens. Forms, methods of organization legal

socialization of teenagers, are considered and analyzed. Practical experience of organization events is presented on legal subjects.

Key words: *legal socialization, socially-legal knowledge, playing technology, legal documents, socially-pedagogical work, legal personality.*

Постановка проблеми. Необхідність формування правових знань підростаючого покоління зумовлена стрімкими соціальними, культурними та правовими змінами, що відбуваються в усіх сферах життя сучасного українського суспільства. Зростають вимоги до рівня правової освіченості молодого покоління, здатного інтегруватися в соціумі та взаємодіяти з ним у рамках існуючого правового поля. Це продукує необхідність пошуку нових шляхів і засобів правової соціалізації, спрямованих на формування правової особистості з високим рівнем правових знань і свідомої правової поведінки. Питання правової освіченості, соціалізації, становлення та розвитку особистості у сфері права наразі є однією з актуальних у соціально-педагогічній науці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема правової соціалізації дітей підліткового віку набуває актуальності та пріоритетності у сучасних соціально-педагогічних дослідженнях. Зміст, напрямки, принципи, технології соціально-педагогічної роботи з правової освіти, формування правосвідомості, громадянськості, культури правової поведінки, соціального захисту, соціалізації особистості відображено у працях Н. Агаркової [1], В. Алексєєвої [2], С. Архипової [3], Л. Завачької [4], Н. Чернухи [5].

Аналіз наукових праць із проблем правової соціалізації свідчить, що серед науковців прослідковується інтерес до питань, пов'язаних із правовою освітою учнівської молоді. Однак проблема формування правових знань підлітків у процесі правової соціалізації в сучасних соціально-педагогічних дослідженнях висвітлена недостатньо. Зважаючи на це, метою нашої статті є висвітлення питань, що стосуються аналізу соціально-педагогічної роботи щодо формування правових знань підлітків у процесі їх правової соціалізації.

Виклад основного матеріалу. Соціально-педагогічну роботу з правової соціалізації дітей підліткового віку було організовано в межах розділу авторської програми “Школи правової соціалізації” – “Правові документи про права дітей” та спрямовано на вирішення таких завдань:

- формування соціально-правових знань;
- поглиблення обсягу правового словникового запасу;
- розвиток умінь і навичок правової самоосвіти й саморозвиток підлітків.

Зміст роботи передбачав надання дітям інформації про міжнародні правові документи, права підлітків в Україні в питаннях освіти, охорони здоров'я, трудових відносин тощо.

Організація соціально-педагогічної роботи щодо формування правових знань дітей підліткового віку відбувалася з використанням певних методів (інформаційних, операційних, творчо-пошукових, методів самостійної роботи та самовиховання) та форм (юридичні лекторії, правові дискусії, вечори запитань і відповідей, робота з правовими джерелами, тематичні виставки літератури, акції), а також

ігрових технологій (рольових, ділових, сюжетних, тренінгових ігор, ігор-драматизацій, турнірів правознавців, ерудит-шоу, вікторин).

Серед основних тем, якими були охоплені означені методи, форми та ігрові технології, варто виокремити наступні: “Україна та її громадяни”, “Правові документи про права дитини”, “Вчимо закони!”, “Мої права – наші права”, “Шкільна Конституція”, “Наші права – щасливе дитинство”, “Популяризація правових знань”, “Солдати правопорядку”, “Увага! Закон для підлітків”, “Права в школі та поза нею”, “Закон і здоров'я”, “Моя Декларація права – надійний захист”. Основна мета означених заходів – ознайомити підлітків з їх правами.

Вищепредставлені заходи розпочалися з проведення вступних правових бесід (“Я громадянин”, “Міжнародні правові документи щодо захисту дітей”, “Закони для підлітків”, “Спілкуємося з повагою”), дискусійних годин (“Мої права”, “Права в школі та поза нею”), вечорів запитань і відповідей (“Законодавство України”, “Закон і здоров'я підлітків”). У ході правових бесід соціальні педагоги знайомили молодих людей із правовими документами, роз'яснювали для чого потрібні права і чому їх необхідно знати.

Основною метою дискусійної години “Мої права” було ознайомлення дітей із правами, що гарантують міжнародні й державні закони. Розмова розпочалася із запитання “Що таке права дитини?”. Діти висловлювали власне розуміння прав (свобода, життя в сім'ї, вільне пересування (поїздки, подорожі)). Також підліткам було запропоновано зобразити права дітей за допомогою малюнків та представити їх аудиторії. Вони малювали себе (право на життя, ім'я), свою родину, школу (право навчатися), море (право на відпочинок) тощо. На закінчення заняття молодим людям було запропоновано висловити власну думку стосовно прав дітей, продовживши речення “Я впевнений, що маю право на ...”.

Із метою надання підліткам інформації про особливості державної влади в Україні були проведені інформаційні години, тренінгові ігри, міні-спектаклі. Так, у ході інформаційної години “Держава – гарантія дитинства” діти довідалися, що в нашій державі відповідно до Конституції вся влада поділяється на виконавчу, законодавчу та судову. Кабінет Міністрів є вищим органом у системі виконавчої влади, а Міністерства – важливими органами в цій системі. Також ішлося про функціонування в Україні Міністерств культури, освіти і науки, охорони здоров'я, екології та природних ресурсів, внутрішніх справ тощо, повідомлялося про діяльність кожного окремого Міністерства.

Закріплення набутих знань проходило в ігровій формі. Діти були розподілені на групи, кожній з яких було відведено роль певного Міністерства. Усі бажаючі могли спробувати себе у ролі члена Кабінету Міністрів, створивши власний проект документа, що покликаний захищати права та обов'язки дітей. Як результат – підлітками були запропоновані та прийняті правила і критерії, за якими обраний Кабінет Міністрів згодом затверджував проекти. Кожне Міністерство займалося прийняттям запропонованих документів. Найбільш активним було Міністерство внутрішніх справ, представники якого впевнено відстоювали свою позицію стосовно необ-

хідності захисту прав і свобод дитини, її власності, інтересів від злочинних посягань, наголошували, що потрібно боротися зі злочинністю в суспільстві, розкривати злочини, що стосуються дітей, охороняти їх безпеку. У ході такої діяльності молоді люди демонстрували свої вміння творчо підходити до роботи, вести діалог, дискутувати.

У процесі використання ігрових технологій найбільш ефективним виявився творчо-пошуковий метод засвоєння дітьми підліткового віку правових знань. Завдяки йому підлітки знаходили вихід із неординарних правових ситуацій, розв'язували творчі завдання.

Крім того використання ігрових технологій дозволило зреалізувати соціально-педагогічний механізм правової соціалізації – правову інтеріоризацію. Діти підліткового віку, беручи участь в іграх, виконуючи певні ролі, засвоювали моральні цінності, правові норми суспільства та на цій основі робили їх мотивами своїх дій, що свідчило про усвідомлення правових настанов.

У ході означеної діяльності у підлітків формувалися вміння працювати з правовими джерелами, здійснювати аналіз інформації, що стосується прав, обов'язків і відповідальності дітей. Зокрема, аналізуючи окремі статті Законів “Про освіту” та “Охорону здоров'я”, Сімейного, Трудового, Цивільного, Адміністративного кодексів, підлітки визначали права та обов'язки дітей у кожній з означених сфер. Також їм було запропоновано попрацювати з періодичними виданнями, аби знайти матеріали, що стосуються прав дітей, з'ясувати, в якому документі закріплено положення про ці права. Після проведеної гри підлітки дійшли висновку, що немає прав більш важливих або менш важливих, їх усіх варто дотримуватися.

Підбиття підсумків проведеної роботи щодо формування правових знань, розвитку правового словника відбувалося на вечорі запитань і відповідей “Мої права”, мета якого – закріпити отримані раніше знання про права й обов'язки дітей, правові документи, розвиток у підлітків умінь самостійно вести дискусію, відстоювати власну точку зору, поважаючи думки інших, не принижуючи гідності опонентів, уміти гідно триматися перед аудиторією, використовувати правові терміни, відповідати на поставлені запитання, робити висновки.

У процесі соціально-педагогічної роботи з правової соціалізації дітей підліткового віку було організовано інформаційно-консультативну роботу серед педагогів. Із метою надання допомоги з питань правової соціалізації учнів для них було організовано «круглий стіл», де розглядалися питання законодавчої основи правової соціалізації підлітків,

зокрема давалася характеристика важливим міжнародним правовим документам (Конвенції про права дитини, Європейській конвенції про здійснення прав дітей, Конвенції про контакт із дітьми, Європейській конвенції про всиновлення дітей) і чинного законодавства України (Конституції України, Законом “Про охорону дитинства”, “Про освіту” та ін.). Педагоги одностайно зійшлися на думці, що знання правових норм дозволить дітям підліткового віку захистити свої права у разі їх порушення, а також надасть можливість самостійно вирішувати правові конфлікти.

Організація соціально-педагогічної роботи щодо формування правових знань у процесі правової соціалізації підлітків проходила з урахуванням принципу всебічного розкриття, узгодження й концентрації виховних можливостей загальноосвітньої школи щодо забезпечення соціально-педагогічного впливу на процес їх правової соціалізації та була спрямована на виконання когнітивної й комунікативно-інформаційної функцій.

Висновки. Отже, у ході соціально-педагогічної роботи (ігри, творчі акції, конкурси, правові дискусії тощо) підлітки оволоділи базовими соціально-правовими знаннями, розширили власний правовий словник, зокрема ознайомилися з такими термінами, як “право”, “відповідальність”, “обов'язки дитини”, “права дитини”, “закон”, “Конституція України” та ін.

Подальші перспективи своєї діяльності вбачаємо у дослідженні питання формування усвідомленої правової поведінки підлітків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агаркова Н. І. Педагогічні умови забезпечення соціально-правового захисту старшокласників : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.05 / Н. І. Агаркова. – К., 2003. – 237 с.
2. Алексеева В. О. Технології соціальної роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю / В. Алексеева. – К. : Шкільний світ, 2009. – 120 с.
3. Архипова С. П. Методи та технології роботи соціального педагога : навч. посіб. / С. П. Архипова. – К. : Слово, 2011. – 496 с.
4. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога : навч. посіб. / Л. М. Завацька. – К. : Слово, 2008. – 240 с.
5. Чернуха Н. М. Інтеграція виховних соціальних впливів суспільства у формуванні громадянськості учнівської молоді : дис. ...доктора пед. наук : 13.00.05 / Н. М. Чернуха. – Луганськ, 2008. – 423 с.

Дата надходження до редакції: 09.07.2014 р.